

Oefendag voor wadvogeltellers op Simonszand

Jacob Poortstra

Een unieke ervaring in een bijzonder gebied

De Wadvogelwerkgroep van Avifauna Groningen bestaat uit ongeveer 45 wadvogeltellers. Regelmatig worden langs de gehele Groninger kust de aanwezige wadvogels geteld. Het doel is het vastleggen van aantallen en het signaleren van ontwikkelingen daarin. Er zijn vier teltrajecten: de Noordkust (Lauwersoog tot aan de Eemshaven), de Eemshaven, de Eems (vanaf de Eemshaven tot aan de Punt van Reide) en de Dollard (van de Punt van Reide tot aan Nieuwe Statenzijl). Ieder jaar organiseert de Wadvogelwerkgroep een oefendag voor de tellers. Tijdens een oefendag wordt aandacht besteed aan de techniek van het tellen van vogels en aan het opsporen en voorkómen van telfouten. De oefen-

dag op Simonszand, waarvan hieronder het verslag, is de vijfde in deze reeks.

Aan boord

Op vrijdagavond 15 augustus om half elf uur verzamelen zich twintig wadvogeltellers (m/v) en twee leden van de Utrechtse telgroep van Simonszand, Vasco van der Boon en Wigle Braaksma, in de haven van Lauwersoog om aan boord te gaan van het ms Noordster voor een tocht naar Simonszand. Simonszand is een zandplaat tussen Schiermonnikoog en Rottumerplaat en meet ruwweg één bij één kilometer. Eigenlijk is het beter om te spreken van Simonsrif (een niet-officiële benaming) want het oorspronkelijke Simonszand is bijna verdwenen. We hebben het hier over een nieuwe, hogere plaat die ten noordwesten hiervan is ontstaan. Het geheel valt in atlasblok 03-31. De aanleiding voor deze reis is de vijfde oefenteldag van de Groningse wadvogeltellers, opererend als Wadvogelwerkgroep van Avifauna Groningen.

Gewoonlijk vinden oefenteldagen plaats in het telgebied van de tellers, namelijk de Noordkust van Groningen. Maar wij vonden dat bij deze feestelijke gelegenheid een speciale bestemming paste. Simonszand leek ons uitstekend geschikt om te leren hoe je grote groepen vogels telt.

In het licht van de schijnwerper waarmee de boot zijn weg zoekt door de smalle vaargeul zien we meeuwen en Eiders. In de verte de vuurtoren van Schiermonnikoog. We varen langs een groep van naar schatting 5.000 Eidereenden.

Het oefenprogramma

Na een korte nachtrust gaan we om negen van boord en betreden Simonszand. Het is schitterend weer, er waait een lichte noordwestenwind, het is half bewolkt, 's middags schijnt volop de zon en de temperatuur bedraagt een graad of achttien. Op de oostpunt van Schier liggen ruim veertig zeehonden te rusten. Ze blijven gewoon liggen. Direct al een langs vliegende Grote Stern en vissende Dwergsterns en Visdieven.

Er wordt gewerkt in vier groepen. Het is de bedoeling dat aan verschillende tel-opdrachten steeds een uur wordt besteed en dat daarna de resultaten van de groepen onderling zullen worden vergeleken.

Deze opdrachten zijn:

- * zeetrek telling
- * trek telling van zangvogels
- * bestudering van vogels die naar de HVP (hoogwatervluchtplaats) komen vliegen
- * tellen van vogels die al op de HVP zijn aangekomen.

De zeetrek telling levert in totaal 14 Zwarte Zee-eenden, 2 Grote Jagers en een aantal Aalscholvers, Grote Sterns en meeuwen op. De trek telling van zangvogels levert slechts 1 Graspieper en 1 Spreeuw op. Daarnaast signaleren we in totaal 8 overvliegende Regenwulpen. Hoewel leuk om te doen zijn deze twee activiteiten niet de hoofdreden om naar Simonszand te gaan. We laten ze dan ook voor wat ze zijn als in de verte grote zwermen vogels omhoogkomen.

Dynamisch gebeuren, lastig tellen

Al gauw komen enorme groepen steltlopers binnenvliegen. Het begint met Wulpen. Een deel strijkt neer op Simonszand maar een aantal vliegt later weer door naar Rottumerplaat of terug naar de oostpunt van Schiermonnikoog. Daarna volgen enorme wolken Kanoeten, met daarin weer groepen Rosse Grutto's en Zilverplevieren. In de verte een wolk Bonte Strandlopers. Het is bijna niet bij te houden, voor menig teller is het helemaal niet bij te houden. We merken al snel dat het verstandig is om direct als vogels komen aanvliegen, nog uren voor hoogwater, te beginnen met het tellen van de invliegende vogels. Een probleem daarbij is dat ze snel overkomen, dat ze dat in groten getale doen en dat ze daarbij ook nog eens door elkaar vliegen. Al met al een bijzonder dynamisch gebeuren. Goed tellen vereist een gedegen voorbereiding en taakverdeling. Het helpt als je vooraf afspreekt wie welke vogelsoort zal gaan tellen. Je moet ook heel goed opletten hoeveel vogels die eerst zijn binnengevlogen weer vertrekken voor het hoogwater is. Het gaat immers om het aantal overtijdende vogels. Als je dit goed doet, kun je het resultaat vergelijken met de echte HVP-telling.

Na verloop van tijd, als het water zijn hoogste punt nadert, zitten er op de HVP enorme aantallen vogels. En ook nog eens veel verschillende soorten. We onderscheiden

Drieteenstrandlopers (altijd een beetje apart zittend van de andere vogels), Bonte Strandlopers, Zilverplevieren, enorme aantallen Kanoeten, Wulpen, Rosse Grutto's, Steenlopers, Dwergsterns, Visdieven, Grote Sterns, Scholeksters en een klein aantal Noordse Sterns. In kleinere aantallen zien we ook Aalscholver, Bergeend, Groenpootruiter, Tureluur, Zilvermeeuw, Kleine Mantelmeeuw, Grote Mantelmeeuw, Stormmeeuw en Kokmeeuw. Heel bijzondere waarnemingen zijn een overtijdend vrouwtje Zwarte Zee-eend en een vrouwtje IJseend.

Help, het water stijgt

Het hoge water verdeelt de zandplaat in kleinere delen. Vandaag is het springtij en komt het water extra hoog te staan. De grote zandplaat waarop wij ons bevinden wordt zo langzamerhand angstig klein. Het water komt van alle kanten op ons af. De groep verzamelt zich bij een laag duintje. En met laag bedoelen we minder dan dertig centimeter en daarmee het hoogste punt van de plaat. Gek genoeg leken deze duintjes vanaf een kilometer afstand wel twee meter hoog. Puur gezichtsbedrog naar nu blijkt.

Het echte werk

Ingesloten door het water beginnen wij nu aan het echte werk, namelijk het tellen van die enorme groep vogels. Om te beginnen schatten we het totale aantal vogels. Circa 120.000. Volgens Vasco en Wigle is dit voor Simonszand beslist geen extreem hoog aantal. Dan komt het moeilijkste, namelijk hoeveel van welke soort zitten er in die groep. Iedere groep telt voor zich en probeert tot goede aantallen te komen. Het probleem is dat je telt vanaf hetzelfde niveau als waarop de vogels zitten, met andere woorden, je hebt geen overzicht. Bij onze normale tellingen vanaf de zeedijk sta je negen meter hoger dan het wad en heb je dat overzicht wel. Verder zitten er vogels verstopt in geultjes, die zie je dus niet, tenzij de groep wordt opgejaagd door een Havik of Slechtvalk maar die laten zich vandaag niet zien. Dat alles door elkaar zit zijn we wel een beetje gewend – dat doen ze thuis ook – maar het zijn er hier wel heel erg veel door elkaar!

De aantallen die we tellen zijn in onze ogen verbijsterend hoog. Ongeveer 67.000 (ja u leest het goed! geen nul te veel) Kanoeten en 42.000 Bonte Strandlopers. Het zijn aantallen die wij – Vasco en Wigle uitgezonderd – nooit eerder bijeen hebben gezien. Deze twee soorten spannen de kroon, de overige soorten zijn getalsmatig wat lager. Toch mag een totaal van 985 Dwergsterns er best zijn en hetzelfde geldt voor 800 Drieteenstrandlopers en 195 Visdieven. De Scholekster valt daarentegen in aantal heel erg tegen, slechts 300.

Leren van fouten

Het is handig om te weten op welke punten je fouten kunt maken. De meeste tellers neigen tot het ondertellen van grote groepen. Hoe groter de groep, hoe hoger de ondertelling. Dit kan uiteindelijk wel duizenden vogels schelen in het resultaat. Je kunt dit enigszins voorkomen door te tellen in schijfjes van duizend en daarbij het schijfje te verbreden of te versmalen al naar gelang de breedte van de groep of de dichtheid per vierkante meter. Heel belangrijk is om grote groepen niet één keer, maar twee of drie keer te tellen. Ook op vorige oefendagen kwamen we tot de conclusie dat de derde telling vaak het hoogste aantal opleverde. Kennelijk moet je wennen aan de samenstelling en de dichtheid van de groep. Een tweede valkuil is de neiging om kleinere vogels te ondertellen. Het aantal Bonte Strandlopers per vierkante meter is veel hoger dan het aantal Kanoeten, om maar een voorbeeld te noemen. Je moet dus altijd letten op de dichtheid van de groep.

Andere aanpak

Een iets andere aanpak van een telling kan ook een oplossing zijn. Wij zijn bij de wadvogeltellingen gewend om de taken te verdelen. Als je in tweetallen werkt telt de één een aantal soorten en de ander de overige soorten. Pas na afloop van de telling worden de aantallen opgeteld. Feitelijk plegen we geen controletelling. Daar is overigens ook niet altijd tijd voor. De tellers van Simonszand doen dat anders. Zij tellen allemaal dezelfde soorten en wisselen ter plekke aantallen uit. Bij grote verschillen tellen ze opnieuw. Wij kunnen dat ook

doen, bij grote groepen vogels. Beide tellers tellen dan bijvoorbeeld die grote groep Scholeksters en wisselen ter plekke de aantallen uit. Nog beter is om na die eerste telling die groep nog eens te tellen en weer de resultaten te vergelijken.

Terugreis

De terugreis duurt wat langer dan verwacht omdat we moeten wachten tot we het wantij ten zuiden van Schiermonnikoog (een soort drempel tussen twee vaargeulen) over kunnen en dus tot de vloed genoeg water heeft gebracht om verder te varen. In de tussentijd vergelijken we de telresultaten en telmethodes en stellen we de uiteindelijke aantallen vast. Uiteindelijk bereiken we om twee uur 's nachts de haven van Lauwersoog. Al met al een unieke ervaring in een bijzonder gebied. En heel erg leerzaam.

Tot slot

Simonszand is officieel niet toegankelijk voor het publiek maar de toegang wordt gedoogd. Dit kan bizarre taferelen opleveren. Het artikel van Vasco in de *Wadvogelgors* van 1999 doet verslag van een trouwerij, compleet met piano, en van wadlopers die de plaat aandoen. Zelf signaleren we een tiental zeekajakkers die met afgaand tij arriveren en aldus gedwongen zijn de nacht te kamperen op Simonszand. Er bevinden zich wel een aantal bordjes met Verboden Toegang, maar die zijn gericht op het handhaven van de rust voor de zeehonden. Voor de overtuigende wadvogels is niets geregeld. Er zal dus regelmatig sprake zijn van verstoring op de hvp. Het effect daarvan is onbekend. De vogels hebben uitwijkmogelijkheden bij verstoring want ze kunnen gemakkelijk naar Schiermonnikoog of Rottumerplaat; beide liggen heel dichtbij. Hetzelfde geldt overigens voor de oostpunt van Schier. Vooral in het zomerseizoen komen daar toeristen (we zagen zelf de Balg-expres op zoek naar rustende zeehonden) die voor verstoring zorgen en de vogels van Schier opjagen naar bijvoorbeeld Simonszand. Maar dan moet daar natuurlijk niet ook sprake zijn van verstoring. Het is de vraag hoe dit dilemma op te lossen. Simonszand is vooral van be-

lang als hvp. Broedvogels zijn er nagenoeg niet. Geen toegang bij hoogwater is dus de oplossing. Maar hoe bereik je dat? Valt er iets te verwachten van principe-afspraken met bijvoorbeeld een commerciële zeekajak-organisatie? Meestal weegt het commerciële belang uiteindelijk zwaarder dan het natuurbelang. Het is wat dit aangaat maar afwachten. Voor de vogels is het duidelijk: 'Laat ons lekker bij hoogwater op onze plaat uitrusten.'

Meer informatie over de Wadvogelwerkgroep en haar activiteiten is te vinden op www.avifaunagroningen.nl/~wadvogel

Meer lezen over Simonszand: "Simonsrif: onbeschermde en stampvol vogels" door Vasco van der Boon, in *De Grauwe Gors* 27 (1), 1999. Deze speciale thema-Gors heeft als titel *Vogels van de Groninger Waddenkust*.

